

הדרך לפריצת דרך: השלב הקריטי בדרך לצמיחה

פריץ המחוז הגיע לגיל 80 ותכנן חגיגת יום הולדת מפוארת. בחלק האמנותי הוזמן קרקס בעלי חיים יוקרתי, אך מנהל הקרקס התלונן כי חסר לו דוב מאולף עבור המופע. ברשותו, יצא הפריץ אל הרחוב, תפש יהודי שעבר שם והודיע לו כי הוא יחליף את הדוב בקרקס המתוכנן.

הלבישו את היהודי בעור של דוב והכניסו אותו אל הזירה. מולו התקרב אריה אימתני עם פה פעור, היהודי המבוהל עצם את העיניים וזעק: "שמע ישראל". האריה השיב: "ברוך שם כבוד מלכותו..."

אם היינו צריכים לחפש מקבילות בטבע לבני האדם, סביר להניח שהיינו מדלגים על עולם הצומח ומתמקדים בעולם החי. על פניו, אין כל דמיון בין נזר הבריאה, האדם לעולם הצומח חסר הנפש, ותמורת זאת, יש בהחלט דמיון רב בין האדם והחי. בעלי החיים הם יצורים נפשיים כמונו, הם באים לעולם בצורה של הולדה ומתים ביציאת הנפש. בעלי החיים הם יצורים רגשיים וניחנו בתכונות חיוניות כמו גבורה, חריצות, בושה ונאמנות, עד שהמליצו חכמינו: "הוי עז כנמר, קל כנשר וגיבור כארי" ויותר מזה אמרו: "אילו לא ניתנה תורה, היינו למדים צניעות מחתול וגזל מנמלה".

יעקב אבינו עולה מדרגה ומכנה את ילדיו בדימויים של בעלי חיים: "גור אריה יהודה", "יששכר חמור גרם", "נפתלי אילה שלוחה" ודן דומה ל"נחש". וכך אנשים רבים בימינו נקראים בשמות בעלי חיים: אריה, דוב, זאב, ציפורה ודבורה.

ובכל זאת ולמרות כל זאת, אין מועד מיוחד המציין את ראש השנה לבעלי החיים. אנו לא חוגגים את המתנה שקיבלנו מאלוהים עם עולם החי ותמורת זאת, מקיימים מועד מיוחד לכבוד יום ההולדת של אילנות השדה. שישה שבועות לפני בוא האביב, בחמשה עשר בשבט¹, מקיימים מועד (קטן) לציון ראש השנה לאילנות וחוגגים את השפע הנפלא של עולם הצומח. הנה דברי המשנה:

1. משנה ראש השנה א,א: ארבעה ראשי שנים הם: באחד בניסן ראש השנה למלכים (מלכי ישראל מונים להם מניסן, שאם מלך בשבט או באדר, משהגיע ניסן כלתה לו שנה ומתחילים למנות שנה שנייה) ... באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה (אין מעשרים מן הבהמות שנולדו אחרי א' אלול על אלו שנולדו לפניו). באחד בתשרי ראש השנה לשנים. בית הלל אומרים: בחמשה עשר בשבט ראש השנה לאילן (לעניין מצוות התלויות בארץ).

ובעוד שהמשנה מדברת על דינים הנוגעים לאילן, רבותינו הראשונים הרחיבו את דיני המועד וקבעו שבני האדם מצטרפים אל החגיגה ואיננו מתענים בט"ו בשבט ואין אומרים בו תחנון.

תשובת רבנו גרשום מאור הגולה: ציבור שביקשו לגזור תענית שני, חמישי ושני ופגעו בתענית ראשון בט"ו בשבט ... דעתי נוטה שהתענית נדחה לשבוע הבא ואין קובעים תענית בו, שלא מצינו תענית בראש השנה כלל ותנן ארבעה ראשי שנים הם וכיון שכולם נשנו יחד, הדינים שלהם דומים.

שולחן ערוך קלא,ו: נהגו שלא ליפול על פניהם [תחנון] בחמשה עשר באב ובחמשה עשר בשבט.

מעבר לאי אמירת תחנון וקיום תענית, החל מלפני כחמש מאות שנה, אנו מוצאים בקהילות האשכנזים עוד תוספת במנהגי ט"ו בשבט:

¹ מעניין: הרבי מביא בשם אבא שלו, שלמעשה חוגגים גם כעין 'סיום לשנת העצים', בט"ו באב, שאז הפסיקו להביא עצם למערכה, משום שתש כוחה של חמה ואין העצים מתייבשים יפה וחוששים לתולעים בעצים. כך שלמעשה, חוגגים הן את תחילת צמיחת האילן בט"ו בשבט, כאשר תש כוחו של הקור והחנטה מואצת, ואחרי חצי שנה, בט"ו באב, את סיום שנת העצים כאשר תש כוחה של חמה.

מגן אברהם סימן קלא סקט"ז: מנהג האשכנזים להרבות במיני פירות של אילנות (והידרו במיוחד לאכול פירות שהשתבחה בהם ארץ ישראל, התוועדויות תשמה ב/1138)².

והשאלה מתבקשת: מה הסיבה למסיבה? מדוע אמורים בני האדם לחגוג את הולדת האילן? במיוחד בלשונו של רבנו גרשום הנ"ל: "אין קובעים תענית בו, **שלא מצינו תענית בראש השנה**".! משמעות הדברים כי ראש השנה לאילן הוא במובן מסוים גם ראש השנה **לאדם**. והדברים טעונים בירור.

אנו רוצים לפתוח עם המשמעות ההלכתית של היום, כפי שהיא נוגעת לתחום החקלאי במצוות התלויות בארץ, ואחר כך להציג כמה מסרים מעוררי השראה מעולמו של הצומח.

א. מדרש ספרי (דברים יב, כח) מספר על הימים שאחרי החורבן השני. ירושלים הייתה חרבה ושוממה, גדולי החכמים מתו כעשרה הרוגי מלכות והחכמים הנותרים כדוגמת רבי שמעון בר יוחאי, נרדפו עד צוואר מאימת הרומאים. החכמים הצעירים שגדלו בירושלים, חיפשו חכם דגול ללמוד אצלו והגיע לאזנם שמעו של רבי יהודה בן בתירא, שגר בנציבין בטורקיה.

בלב כבד נפרדו מחבריהם בארץ ישראל ויצאו לכיוון חוצה לארץ. כיון שהגיעו לצידון, גבולה הצפוני של ארץ ישראל, הם פרצו בבכי, קרעו בגדיהם ואמרו: "גדולה ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצוות שבתורה". הם שינו תכניות ושבנו למקומם. [הרבי הזכיר כמה פעמים את המדרש הזה, כהסבר לכך, שאם יבוא לבקר בארץ אפילו כביקור חד פעמי, לא יוכל לצאת ממנה].

למען האמת, זאת המצווה הראשונה שניתנה ליהודי אי פעם. ביחד עם הבחירה של הקב"ה באדם אחד מכלל האנושות, אברהם אבינו, ה' בחר גם **במקום** מסוים מכל הארצות וציווה את אברהם לעזוב את משפחתו בחרן ולהיטלטל ולעלות עם שרה לארץ ישראל. אחר כך יצחק אבינו נאסר ביציאה לחוץ לארץ ויעקב אבינו השביע את יוסף לעשות את המאמץ ולקבור את עצמותיו בארץ ישראל.

2. ספרי דברים יב, כח: מעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר, שהיו הולכים לנציבין ללמוד תורה אצל רבי יהודה בן בתירא. הגיעו לצידון, זכרו את ארץ ישראל, זקפו עיניהם, זלגו דמעותיהם, קרעו בגדיהם... חזרו ובאו להם למקומם. אמרו: גדולה ישיבת ארץ ישראל נגד כל המצוות שבתורה.

מה המטרה בבחירת הארץ? מדוע ה' האין סופי, שמלוא כל הארץ כבודו, מצמצם עצמו באדמה אחת מכל האדמות? לשם מה יצר האלוקים הבחנה בין ארץ ישראל לכל הארצות?

במיוחד, שהחשיבות של ארץ ישראל, אינה סתם ברמת המגורים, אלא אנו מוצאים בתנ"ך עובדות פשוטות המוכיחות כי **האדמה הזו התעלתה והשתנתה**. החומר שלה קדוש מכל הארצות וניתן להשיג בו עליו רוחני, שאינו יכול להיות מושג במקומות אחרים.

לדוגמה³, נשים לב כי כל גילויי הנבואה בהיסטוריה, התרחשו **בתוך גבולות הארץ** או בחוץ לארץ בקשר עם **נבואה שעסקה בארץ ישראל**. אך מעולם לא התגלה ה' בחוץ לארץ שלא בקשר עם ארץ

² **סדר ט"ו בשבט ומנהגו:** לפני כשלוש מאות שנה. הדפיס הראשון לציון בארץ ישראל, הרב ישראל יעקב אלגזי, קונטרס בשם "פרי עץ הדר" ובו חידש סדר שלם של אכילת פירות ואמירת קטעים מהתנ"ך והזוהר. הרעיון הוא כזה: הוא מביא מר"ח וויטאל שיש שלושים מיני פירות בארץ ישראל. עשרה נאכלים עם הקליפה שלהם (ענבים, תאנים, תפוחים וכדומה) והם כנגד עולם הבריאה. עשרה נאכלים בעצמם וזורקים את הגרעין שלהם (זיתים, תמרים, משמש וכו') והם כנגד עולם היצירה ועוד עשרה נאכל הפרי שלהם וזורקים את הקליפה מהם (רימונים, אגוזים, שקדים ועוד) והם כנגד עולם העשייה. סדר ט"ו בשבט הוא לאכול מכולם ובכך לתקן את כלל הפירות וכנגדם העולמות העליונים.

הרבי הזכיר כמה פעמים את המנהג הזה, אך מציין (לקו"ש חל"א/235): "לא ראיתי במדינתנו נוהגים כן".
³ עובדה מופלאה נוספת מובאת ברש"י (ויקרא כו, לב) והתבררה כמציאות מוחלטת לאורך אלפי שנים: "והשמיני אני את הארץ ושממו עליה אויביכם היושבים בה" - וברש"י: "**שלא ימצאו אויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה**". כלומר: רק יהודים רואים ברכה בארץ ישראל. כאשר שבו אבותינו ארצה לפני מאה ומאתיים

ישראל. כך הפעם הראשונה שהתגלה אלוקים לאברהם אבינו, הייתה בהיותו בגיל 75, ביחס לעלייה לארץ ישראל. אך לפני כן, הוא לא זכה לכל מסר מהשמים.

[לפי זה, ראיתי מבארים את סיפור הבריחה של יונה הנביא מארץ ישראל. לכאורה, מה עלה בדעתו של יונה? וכי אם יברח באוניה תרשישה, ה' לא ימצא אותו? אלא יונה ידע כי הנבואה לא שורה מחוץ לגבולות הארץ ולכן הוא ברח 'מחוץ לאזור הקליטה'].

כוזרי מאמר שני סימנים ח, יב, טז: הכבוד (ההתגלות הנבואית) ניצוץ אור אלוקי, מועיל אצל עמו ובארצו ... כמו הרכס הזה, שאתם אומרים שמצליח בו הכרם [האקלים בו יפה לצמיחת גפנים] ... כך לא ייתכן לסגולה הזאת להגיע אל העניין האלוקי מבלעדי המקום הזה.

והשאלה נשאלת, מה עומד מאחורי בחירת האלוקים בחלקת ארץ קטנטנה?

מובא במדרש יסוד חשוב: **תנחומא ראה ח: כשברא ה' את העולם, חילק הארצות לשרי האומות ובחר בארץ ישראל ... אמר הקב"ה: יבואו ישראל שבאו לחלקי וינחלו את הארץ שבאה לחלקי.**

הרעיון הוא, שהארץ הזאת היא **ארץ הייעוד**. זה המקום שבו אמור עם ישראל לממש את הייעוד שלו ולהפיץ מכאן אורה לכל העולם. אם העולם בכלל נברא כדי להיות "דירה ראויה לה" בתחתונים, הארץ הזו היא "דירה לדוגמה". כאן עלינו להקים **פנינה של קודש** ומכאן תצא אורה לכל העולם.

כדי לקיים בפשטות חיים עילאיים של קודש, ניתנה לנו סידרת מצוות מיוחדת המכונה בשם "מצוות התלויות בארץ". זאת סידרת מצוות חקלאיות, שעניינה הוא, לקיים חיי **קדושה עילאיים ונדיבות חברתית**. עלינו להפריש מהאדמה **מס גבוה** לקב"ה ולעניים.

למשל, מצוות תרומות ומעשרות: כאשר אדם נוטע פרי בארץ ישראל, עליו להפריש תרומה לכהן (בסביבות שני אחוזים וכיום נותנים כמות מזערית), ועוד "מעשר" - עשרה אחוז מהיבול ללוי. (כיום, רבים לא נותנים מעשר מלא, משום שהלוי אינו יכול להוכיח שהוא צאצא משבט לוי).

בנוסף למעשר ראשון, מצווה להפריש עוד עשרה אחוז מהיבול והוא משתנה בין השנים: בשנה הראשונה, השנייה, הרביעית והחמישית של השמיטה, מפרישים "מעשר שני", ואילו בשנים האמצעיות של השמיטה – השלישית והשישית – מפרישים "מעשר עני".

ה"מעשר שני" נלקח לירושלים ושם אוכלים אותו בקדושה וטהרה. המטרה של ההפרשה הזו, היא ליהנות מהיבול החדש מתוך התעוררות רוחנית (בהתוועדות חסידית עילאית⁴) בירושלים. ה"מעשר עני", לעומת זאת, ניתן לעניים בתור חלוקה סוציאלית לחלשים. (כיום אנו טמאים ואיננו יכולים לאכול את ה"מעשר שני" בטהרה, לכן מחללים אותו על פרוטה. ובנוגע ל"מעשר עני", יש קרנות שונות שאפשר להיות חבר בהם והם מעבירים את התרומה לעניים).

ואחרי כל ההקדמה הזו, אנו מגיעים לענייננו: המשמעות ההלכתית של ט"ו בשבט. המשנה קובעת כי ט"ו בשבט הוא ר"ה לאילנות, היינו **השנה החקלאית ההלכתית מתחילה בט"ו בשבט**⁵. הוי אומר שעצים שהוציאו פרי ("חנטה") לפני ט"ו בשבט, כמו אפרסק או שסק שיכולים לצמוח כבר בתחילת החורף, שייכים **לשנה הקודמת** ואילו הפירות שיחנטו אחרי ט"ו בשבט, שייכים **לשנה הבאה**.

שנה, מצאו את הארץ שוממה בדיוק כמו שעזבו אותה לפני אלפיים שנה. ולמרות ששלטו כאן טובי האימפריות - הנוצרים, המוסלמים, הטורקים והבריטים – איש לא ראה ברכה כאן עד ששבו אבותינו.

⁴ **סיפור:** חסידים אספו כסף לקנות משקה להתוועדות והמתנגדים לא סבלו זאת. הם שאלו את הרב החסיד, האם לא היה עדיף לתת את הכסף לעניים? ענה להם כי אכילה בצוותא בקדושה היא קודמת לחלוקה לעניים, והראיה ש"מעשר שני" בירושלים קודם בשנים ל"מעשר עני".

⁵ **שני טעמים לבחירה בט"ו בשבט:** 1. רש"י ר"ה יד, ב, כתב שבט"ו בשבט **הקור פוחת והחנטה מואצת** ולכן אז תחילת הצמיחה החדשה ואילו החנטה המועטת שהייתה קודם, שייכת לשנה הקודמת. 2. בירושלמי ר"ה א, ב, מובא כי הצמיחה שלפני ט"ו בשבט נעשית מלחלוחית המים שנכנסה בעצים מהשנה שעברה, ואילו הצמיחה שאחר כך היא מהגשמים של השנה החדשה.

מההשלכות המעשיות לכך: 1. שנות מעשר שני ומעשר עני: אם נמצאים בשנה השלישית של השמיטה, פירות השסק שחנטו בתחילת החורף, שייכים לשנה הקודמת וצריכים להפריש מהם מעשר שני ואילו אלו שיחנטו אחרי ט"ו בשבט, שייכים לשנה הבאה ויפרישו מהם מעשר עני.

2. עישור מפירות שנה על שנה: יש דין שאסור לעשר פירות של שנה אחת ביחד עם פירות השנה הקודמת. לכן, שסק שחנט לפני ט"ו בשבט שייך אל השנה הקודמת ואי אפשר יהיה לעשר אותו עם שסק שאיחר לחנט אחרי ט"ו בשבט.

ברטנורא ר"ה שם: ראש השנה לאילן - לעניין מעשר פירות, שאין מעשרים פירות שחנטו קודם ט"ו בשבט עם שחנטו לאחריו. גם לעניין שנה שלישית של שמיטה: אותם שחנטו קודם ט"ו בשבט דנים אותם כפירות של שנה שעברה ומפרישים מעשר שני ומט"ו בשבט ואילך נוהג בהם מעשר עני.

ואחרי כל זה, אנו שבים ושואלים: מה כל כך שמח בכל זה? מדוע האדם אמור לחגוג התפתחות חקלאית-טבעית, שאיננה נוגעת לו לכאורה כלל באופן אישי?

ב. השאלה אודות הקשר בין האדם והצומח, מתעצמת הרבה לאור דברי התורה בפרשת שופטים. מדובר שם על ניהול מצור על עיר במהלך מלחמה והתורה מדגישה כי יש לשמור את עצי הפרי ולא להשחית אותם לשם נקמה (כפי שמקובל בעת מלחמה). הנימוק לכך מפתיע:

3. דברים כ"ט: כי תצור על עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה, לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות – כי האדם עץ השדה!

ובעוד שרש"י קורא את המשפט האחרון בתמיהה: "וכי האדם עץ השדה"? וכי העץ צריך לסבול בגלל השיגיונות של האדם שיצא למלחמה?! מפרשים אחרים קוראים בסימן קריאה: כן, האדם הוא עץ השדה, ולכן לפגוע בעצים זה כמו לפגוע באדם. (מי שמוריד היום עצים, יוריד מחר אנשים...).

התפישה האחרונה נוגעת להלכה ממש: מובא בגמרא כי יש סכנה עבור האדם בכריתת עץ פרי, ולכן מסופר (ב"ק צא, ב) על הבהן של רבי חנינא שנפטר בטרם עת, ורבי חנינא אמר, שהילד כרת עץ תאנה בטרם זמנה. כיון שכך, מקובל להימנע ככל האפשר מכריתת עצי פרי⁶ ובמקרה שחייבים לעשות זאת, נוהג למכור את העץ לגוי ולהורות לו שייטע אותו במקום אחר.

אגרות הרבי מלובאוויטש ח"ז/רסד: במה שנשאל אודות קציצת אילן עושה פירות שרובו יבש כו' ... ואצלו היה מעשה שלוש שנים מקודם ולא עלה יפה כו'. הנה ידוע מה שכתב בצוואת רבי יהודה החסיד [להיזהר בזה] ועל פי הנ"ל, ימשוך ידו מלהורות היתר בזה, כיון שבדידיה הוא עובדא.

והתמיהה גדולה, מהו עומק הקשר בין האדם והצומח?

ג. האבן עזרא מבאר בפשטות כי חיי האדם תלויים בצומח. כנראה כוונתו היא, שהצומח בכלל, כמו החיטה, הוא חיוני לחיי האדם, בעוד שבשר בעלי החיים הוא רק מותרות. (לכן נקרא השבוע בתורה, שה' קיבל את הדרישה של ישראל ללחם והוריד מן השמים, אבל כעס על הדרישה שלהם לבשר).

אבן עזרא דברים שם: כי האדם עץ השדה – והטעם כי חיי אדם הוא עץ השדה⁷.

⁶ סיפור: השליח בעיירה ליד באנגליה, הרב אנגלפי, רצה לבנות בית כנסת חדש, אך בשטח המתוכנן עמד עץ סרק עתיק ומחלקת שימור יערות לא אישרה לכרות אותו. השליח כתב לרבי והרבי שאל אם העץ הוא עץ פרי? הוא ענה שלא. למחרת, עברה בעיר סופת הוריקן עצומה שעקרה את העץ ממקומו...

⁷ להעיר שפירות האילן אינם נדרשים לחיות האדם, אלא הם רק לתענוג. לכן אולי כוונת האבן עזרא לחיטה, שנקראת "עץ" בלשון התורה. כך מובא לגבי אדם הראשון שאכל "מן העץ" ובברכות מ, א ורש"י ר"ה טז, א ד"ה

בתורת החסידות, לעומת זאת, מביאים כמה הסברים ערכיים אודות הקשר בין האדם והעץ ומפיקים מסרים רבי משמעות מסדר התפתחותו של הצומח לעולמו של האדם.

מסר אחד (ראו ספר הערכים-חב"ד ערך 'אדם' סי"א) נוגע לעניין **ההשקעה**: המשותף לאדם ולאילן נושא פרי הוא, ששניהם זקוקים **לעמל בגידולם**. בעוד שבעלי החיים יכולים לגדול מעצמם ולעזוב תוך שעות או ימים את אבא ואימא, האדם והאילן, **זקוקים ליד אוהבת וצמודה**.

בעלי החיים לא נועדו לעשות פרי, הם נועדו לחיות, ולכן הם יכולים לממש את ייעודם גם ללא השקעה וטיפוח. האדם והאילן, לעומת זאת, נועדו "לעשות פירות טובים להנות בהם בני אדם" וכדי להשיג תוצאות טובות, מוכרחים השקעה קבועה. נאמר זאת כך: **אם רוצים לגדל צמחי בר – הם יכולים בהחלט לגדול מעצמם, אם רוצים להצמיח פרחי נוי – חייבים להתמסר לכך באופן מלא.**

אבי ע"ה אהב לספר את הסיפור הבא: לאחר שהאנגלים כבשו את הארץ מידי העותמנים בשנת 1917, החליט וועד העיר תל אביב לקרוא את הרחוב הראשי העולה מן הים, על שמו של הגנרל האנגלי המהולל, אלנבי. לאורך הים וכיכר מוגרבי נפרסו זרי פרחים וכולם חיכו לבואו של הגנרל הדגול. רגע לפני שהשיירה שלו עברה, נשבה רוח חזקה מכיוון הים והעיפה את הזרים. אלנבי הביט בפרחים הזרוקים על האדמה ואמר בפקחות: **גם פרחים יפים, צריכים שרשים...**

בתורת החסידות מובא לקח נוסף מעולמו של הצומח והוא רב משמעות במעגלים רבים של חיינו:

נפתח עם סיפור נחמד: יהודי היה נשוי במשך שנים ארוכות ולא זכה לחבוק ילד. הוא לא היה אדם מבוסס כלכלית, אבל החליט להשקיע בסגולה חשובה. מקובל בקהילות ישראל כי קריאת "מפטיר חנה" בבוקרו הראשון של ראש השנה (המדבר על נס פקידת חנה) הוא סגולה להיפקד בילדים. הוא החליט לקנות את המפטיר בכל מחיר. תהליך ההתמחרות היה קולני, אך הוא התעקש וזכה.

באמצע קריאת התורה, ניגש אליו אחד המתפללים וביקש ממנו טובה. אותו מתפלל קנה את העלייה השביעית, אך אחיו קנה במקביל את העלייה השישית ומקובל שלא להעלות לתורה שני אחים בזה אחר זה (משום עין הרע). לפיכך ביקש האיש להחליף עימו את הכיבוד. הוא יעלה במקומו למפטיר ואילו קונה המפטיר, יקדים ויעלה לעלייה השביעית. הקונה הרחרר רגע והסכים.

אותו מתפלל עלה לקרוא את המפטיר, וכמובן נעשה רעש עצום בבית הכנסת. כיצד הוא מעז לגזול מיהודי חשוך בנים את הסגולה שהוא כה ציפה לה? האיש לא ידע את נפשו וניגש אל הקונה וביקש מחילה. אך ההוא חייך וענה כך: "ניסיתי כבר את כל הסגולות האפשריות, ורק את הסגולה של **לוותר** עוד לא ניסיתי".

חלפה שנה, אותו אדם שקנה את המפטיר נכנס לבית הכנסת, והנה ההוא שלקח ממנו את העלייה ניגש ואמר: "כל השנה סחבתי את העוול שעשיתי לך. החלטתי לתקן וסיכמתי עם הגבאי כי אני קונה היום את מפטיר חנה בכל מחיר ומכבד אותך לקרוא אותו". - "אין צורך, השיב האיש בחיוך, לפני חודשיים נולדו לי תאומים..."

בעולם הצומח ישנה תופעה מרתקת: השלב הראשון בכל תהליך צמיחה, הוא: **ריקבון**. כאשר חקלאי נוטע גרעין כדי להצמיח ממנו אילן רב זרועות, הגרעין נרקב באדמה ורק מתוך כך מסוגל להתאחד עם כוח הצומח וליצור אילן. זאת תופעה מדהימה: במקום לפתח את עצמו, הגרעין חייב **לוותר**, לעבור תהליך של **אינון עצמי** ורק מתוך כך לחולל צמיחה הגדולה ממנו באלפי אחוזים.

התופעה הזו בולטת במיוחד בעולם הצומח, אך למעשה ניתן למצוא ניצנים ממנה גם במישורי טבע אחרים: ביצת אפרוח, למשל, מסריחה בתוכה לפני בקיעת האפרוח (פנים הביצה הופך להיות שחור

שתי הלחם שמדובר היה ב"חיטה" כי "החיטה מין אילן הוא". ולפי זה מבואר בגמרא שם שהעץ נקרא "עץ הדעת", כי "אין התינוק קורא אבא עד שיטעום טעם דגן".
ואכן מבואר בכ"מ שלפני החטא, החיטה צמחה לגובה כעץ והיה קל להוציא ממנה הגרעינים ורק לאחר החטא, התקללה עד ש"ביצת אפרך תאכל לחם". ואכן בכתובות קיא,ב, מובא ש"עתידה חיטה לעת"ל שתימרת כדקל".

ומפריש ריח רע בשעת בקיעת האפרוח). והדבר המעניין ביותר: כך מובא בחז"ל לגבי נזר הבריאה, האדם. כאשר אדם מתאמץ להמציא במוחו רעיון חדש לגמרי, כמו יצירה רעיונית כלשהי, הוא חווה רגעים של בלבול וכאוס חשיבתי ורק מתוכם בוקע האור החדש של הרעיון. זה בעצם מה שנקרא כיום 'חשיבה מחוץ לקופסה'. חשיבה יצירתית היא כזו, שמסוגלת **להתנתק** מכל התבניות הקודמות ולחשוב בצורה חדשה לחלוטין. הגמרא (שבת מז,א) מספרת על אחד החכמים, ששאלו אותו שאלה והוא **'אישתומם כשעה חדא'**. הוא חווה רגעים של ניתוק מסוים ואחר כך ענה לתלמידיו את התשובה הנכונה. עוד מספר התלמוד על רבי זירא, שעלה מבבל לארץ ישראל וגילה צורת לימוד שונה באופן מהותי מזו שהכיר בחוץ לארץ. על מנת לצלוח את המעבר בין צורות הלימוד, הוא צם במשך מאה ימים, בהם **שכח את התלמוד הבבלי** ורק אחר כך הצטרף אל הלומדים.

האדמו"ר הרש"ב מסביר זאת כך: צמיחה אמיתית, פירושה, יצירת דבר שהוא **גדול פי כמה ממקומו הנוכחי של האדם**. מדובר על שאיפה לחולל שינוי דרמטי מהמצב הנוכחי ולהגיע להישגים עצומים, פי מאה או פי אלף מהמקום הנוכחי. אך לשם כך יש הכרח להתנתק מההווה. כל עוד תקוע האדם עם עצמו - הוא ייצור דבר **במימדים העצמיים שלו**. כדי ליצור דבר גדול ממנו – עליו להיות מסוגל להתנתק מעצמו.

הדברים נושאים לקחים מעשיים בכל מישורי החיים: במישור הרוחני: כחלק מהמאמץ הרוחני, אנו נדרשים מעת לעת לבטל את האישיות שלנו. למשל, לקיים מצוות שאיננו מבינים עד הסוף את ההיגיון שבהן, מה שמכונה בשפת חז"ל: 'חוקים'. המאמץ הזה עשוי להיתפס כמכביד, אולם עלינו לזכור כי איפה שהאדם נגמר - שם האלוקים מתחיל. ההקרבה למען רצון ה', פורצת את גבולות האנושי ופותחת עולם אין סופי, שהוא גדול ללא ערך מהאדם עצמו.

במישור הזוגי: כחלק מבניית הקשר הזוגי, אנו נאלצים לוותר על הרגלים שונים ושאיפות שונות שהתקבעו אליהן. אדם עשוי לחשוש לוותר, מתוך מחשבה כי ויתור הוא חולשה והקרבה היא תבוסה. אך למען האמת, **וויתור הוא התחלה של חיבור**. המילה 'הקרבה' היא אותו שורש של המילה 'קרבה' והוויתור מאפשר ליצור חיבור זוגי, שהוא גדול הרבה יותר מכל אחד מאיתנו.

וגם במישור העסקי או החברתי בכלל: חז"ל לימדו אותנו: "עשה לך רב וקנה לך חבר": אל לנו לסמוך על דעתנו האישית ולעשות הכול לבד. המאמץ לפתוח עסק ולפרוץ לקהלים חדשים, מצריך כל כך הרבה ידע וניסיון, שהוא אינו יכול להצטבר רק אצל אדם אחד. עלינו להישאר כמו ילדים, סקרנים, פתוחים לשמוע דעה אחרת והבנה שכל שנקשיב ונלמד יותר מניסיונם של אחרים – נצליח יותר.

התועודויות הרבי מלובביץ' תשי"ט ח"ב/197: כלל ידוע הוא, ש'בין יש ליש, צריך להיות אין באמצע'. משל על זה, מגרעין הנזרע בארץ כדי שיצמח אילן נושא פירות, מאחר שהגרעין והאילן הם באין ערוך זה לזה, צריך להיות תחילה ריקבון הגרעין להיות בבחינת אין, ודווקא ע"ז מעורר את כח הצומח שבארץ. כמו"כ הוא בחי, שהתהוות האפרוח מהביצה הוא ע"י סרחון הביצה. וכמו"כ הוא במדבר, שענינו הוא שכל, ורואים במוחש שבכדי שיומשך שכל חדש מכח המשכיל, צריך להיות תחילה ביטול מציאותו בכל חלקי השכל ... והוא עניין אישתומם כשעה חדא.

ספר המאמרים תרס"ו/ח: והיינו לפי שאינם בערך, לכן מההשגה הראשונה לא יגיע אל העליונה ואדרבה מבלבלת וכו', כי אם על ידי ביטול ההשגה הראשונה.

לפי המהלך הזה, הרבי ביאר פעם נקודה נפלאה אודות חג הפסח ההולך ומתקרב: נשים לב שהתואר של חג הפסח בתורה, הוא "חג המצות". התורה בוחרת מצווה אחת מכלל מצוות החג (פסח, מצה, מרור, איסור חמץ ועוד) ומנציחה על שמו את החג. בכל זאת, עם ישראל הלך למקום אחר ונוהג לקרוא לחג – "פסח".

והשאלה מתבקשת: מדוע בוחרת התורה בשם "מצות"? ומדוע עם ישראל משנה וקורא "פסח"?

הרבי ביאר זאת כך (לקו"ש ז' 71 ואילך): חג הפסח הוא רגע ה"לידה" של עם ישראל. ה' אסף חבורה של עבדים שפלים והפך אותם לעמו הנבחר, מקבלי התורה הקדושה. אך כדי לחולל שינוי מופלא כזה, היה על עם ישראל להיות ראשית כל בבחינת "מצה". להיות ענווים, שפלים ומקשיבים לקולו של האלוקי, כמו המצה הדקיקה, שאינה תופחת ומתנפחת.

אולם תכלית הביטול הזה, לא נועדה כדי להשפיל אותם ולהרחיק אותם מעצמם. אלא להיפך, לצקת אותו מחדש לתבנית של עבדי ה', אין סופיים כמו האלוקים בעצמו. לכן השלב השני אחרי ה"מצה", הוא חג ה"פסח", מלשון דילוג ופסיחה מהקצה אל הקצה שהפך עם של עבדים לבניו של הקב"ה.

התורה, אם כן, מגדירה את השלב הראשון ביצירת קשר וקוראת לחג בשם "מצות". עם ישראל מדבר על התוצאה המהממת הנפעלת מהביטול אל האלוקי, שבה האדם מדלג מהחומר אל הרוח, מהמוגבל והסופי אל האין סופי.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולרפואה שלמה של מרת
שינא בעשא בתיה בת ציפורה פייגה**